

Een **Le Roy-tuin** wordt gebouwd door meerdere generaties

tekst **Karin de Mik**
foto's **Herman Engbers**

De 'wilde tuinman' werd **Louis G. Le Roy**, genoemd, de tuinarchitect annex beeldend kunstenaar. Honderd jaar geleden werd de eigenzinnige bedenker van ecokathedralen geboren. Nu wordt hij geëerd. 'Het begint met chaos, maar alles krijgt een plek.'

Een smal klinkerpadje slingert zich door de kilometer lange stadstuin. Aan weerszijden staan kleine muurtjes van gestapelde stoepen grondtegels, klinkers en bakstenen. Daarachter een wirwar aan planten, bomen en struiken.

Dit is het wereldberoemde tuinexperiment, dat tekenleraar en zelfbenoemd eco-architect – een samentrekking van ecooloog en architect – en beeldend kunstenaar Louis Le Roy (1924-2012) eind jaren zestig aanlegde in de woonwijk Heerenveen-Midden.

Een gewone tuin is het niet. Het is een bosecosysteem waar de natuur vrij spel heeft. Dat wil niet zeggen dat er geen menselijk ingrijpen is. "Die twee honingbomen hebben we vorig jaar geplant", wijst Peter Wouda (57), al wandelend door de 1 kilometer lange groene oase. Hij is oud-bestuurslid van de Stichting Tijd (2001), die het gedachtegoed en de tuin van Le Roy in stand wil houden. Als 'bouwmeester' is hij eerste aanspreekpunt van de groenstrook. "Die bomen mogen hier oud worden. Zelfs de Japanse duizendknoop laten we hier toe. Nee, woekeren doet hij niet, omdat hier een grote diversiteit aan planten is en er zo een natuurlijk evenwicht ontstaat."

Buurtbewoners geven er af en toe hun overvloedige groen een plekje. "Dat mogen best rozenstruiken zijn", zegt Wouda. "Het hoeven niet per se inheemse planten te zijn. Elk jaar planten we hier ook fruitbomen. Mensen leggen soms takken neer. Omgevaarde bomen laten we liggen. Daar kunnen egels schuilen. Twee keer per maand ruimen vrijwilligers het zwerfvuil op."

Af en toe doemt er een groter bouwwerk op tussen de vele tinten groen. Van stenen die zorgvuldig op elkaar zijn gestapeld. Zonder cement. Ook gedenkstenen van afgebroken gebouwen kregen er een plek. "In die

'Zijn natuurprojecten moesten eindeloos kunnen groeien, ordening door de mens moest beperkt blijven'

dunne gleufjes vinden allerlei insecten, spinnetjes, planten en andere dieren een plek. Steen houdt bovendien warmte vast, zodat je een ander microklimaat krijgt. Voel je dat het hier koeler is dan buiten op straat?"

Louis Le Roy werd honderd jaar geleden geboren. Op zijn geboortedag, 31 oktober, is

er een symposium over zijn leven en werk, waarna er in Museum Heerenveen de tentoonstelling *Honderd jaar is niets*, gewijd aan Le Roy, wordt geopend. Volgend jaar verschijnt er een biografie van de eigenzinnige tuinarchitect.

'Tijd, geef me tijd'

Le Roy was zijn tijd ver vooruit, meent Wouda. "De natuur moet zich in al zijn complexiteit in de tijd vrij en ongestoord kunnen ontwikkelen. Ook in de stad. 'Tijd, geef me tijd', zei Le Roy vaak. Zijn natuurprojecten moesten eindeloos kunnen groeien. Ordening door de mens moest beperkt blijven. Hij sprak van een symbiotische stad, waar natuur en cultuur samenkomen. Bewoners wilde hij betrekken bij de inrichting van het openbaar groen."

Een opvatting die aansloot bij de opkomst van de milieubeweging, meent kunstcriticus Huub Mous, die bevriend was

In Heerenveen ligt een lange, smalle strook grond midden in de stad, door Louis Le Roy ingericht als wilde tuin. De tuin wordt onderhouden door vrijwilligers.

met Le Roy. "Le Roy was geen activist, maar een doener. Een visionair en wereldverbeteraar. Hij had een alternatief voor actievoeren: als mens samen met de natuur gaan bouwen."

Dit wordt ook wel 'ecokathedraal denken' genoemd. Zoals vroeger de kathedralen werden gebouwd door diverse generaties, zo moest de mens ook bouwen aan een natuurlijk systeem.

'In negen van de tien gevallen stuurden gemeentes hem weg, die gunden hem niet de tijd'

Verrassend actueel, vindt architect Rob Hendriks, ook een vriend van Le Roy en betrokken lid van Stichting Tijd. "In Le Roys boek *Natuur inschakelen, natuur uitschakelen* schrijft hij over hoe de mens de aarde uitput. Dat monoculturen funest zijn voor de biodiversiteit en dat de mens de natuur juist verder moet helpen. Zijn ideeën zien we nu terug in de nieuwe wildernissen die ontstaan, zoals de Oostvaardersplassen."

Le Roys filosofie vond in de jaren zestig en zeventig veel weerklank. De stadstuin in Heerenveen trok tuinliefhebbers en studenten uit heel Europa. Ook in de Groninger wijk Lewenborg ontstond een Le Roy-tuin, net als in Cergy-Pontoise, Oberhausen en Wittenberg. In Harlingen wordt een ecologisch stadspark volgens zijn ideeën vormgegeven en op het Nyma-terrein in Nijmegen bestaan er plannen voor. In 1989 werd Le Roy benoemd tot professor honoris causa aan de universiteit van Braunschweig.

Ondanks zijn internationale erkenning, kun je Le Roy ook enigszins zien als een miskend talent, meent Hendriks. "Hij was een soort verongelijkt kunstenaar, die zich vaak terugtrok. In negen van de tien gevallen stuurden gemeentes hem weg. Die gunden hem niet de tijd. Ook kwamen er wel klachten van omwonenden, die direct resultaat wilden zien. Ze dachten dat er een mooi plantsoentje voor hun deur kwam, maar kenden de eerste jaren tegen stapels stenen en een berg zand aan."

Plantsoenendienst

Ook in de wilde tuin in Heerenveen liep het niet zoals Le Roy voor ogen had. "Ik wilde met hen (bewoners, red.) eindeloos in de tuin een strook groen ontwikkelen. Maar van meet af aan is het niet zo gegaan als ik wilde", blikt hij ooit terug. De gemeente schakelde echter de plantsoendienst in voor de aanleg. Le Roy trok zich al snel ver-

bolgen terug. Eind jaren negentig lag de groene oase er dan ook verwaarloosd bij. Wandelpaden waren overwoekerd en vrijwel onbegaanbaar.

Dat veranderde in 2005, toen er een overeenkomst tussen de gemeente Groningen en de stichting Tijd werd gesloten. Daarin werd vastgelegd dat de groene oase in elk geval honderd jaar zou blijven bestaan. Ook kwam er geld beschikbaar voor onderhoud en een opknapbeurt.

De garantie van een honderdjarig voortbestaan gaf ook de gemeente Groningen in 2012 voor de 6 hectare grote stadstuin, die Le Roy begin jaren zeventig in de nieuwe Groningse wijk Lewenborg had aangelegd. Hij kreeg bij de inrichting ervan in 1973 voor tien jaar de vrije hand.

Hendriks: "Bewoners zetten er zelfs een windmolentje neer en een smalspoorlijn. Na tien jaar was er een groene oase ontstaan. Hij hoopte in 1983 dat de gemeente

hem er tien jaar bij zou geven, maar toenmalig wethouder Ypke Gietema (PvdA) wilde van hem af. Vooral vanwege de hoge onderhoudskosten in het begin. Le Roy bevestigde dat die elk jaar zouden afnemen door inzet van bewoners. En door het feit dat de natuur veel zelf zou 'regelen.' Net als in Heerenveen werd een stichting Le Roy-tuin opgericht, die het stadspark nu verder vormgeeft en onderhoudt.

Eeuwigheidswaarde

In Mildam kon Le Roy wel zijn gang gaan. Daar was hij in 1965 aan zijn eigen ecokathedraal begonnen. De kunstenaar had er 3 hectare grond gekocht, waar in de loop der jaren honderden vrachtwagens vol stenen en afvalmateriaal uit de bouw werden gestort. Le Roy stapelde er met de hand duizenden stenen, klinkers en rioolbuizen op tot metershoge torens, muren en andere labirintische objecten. Daar rondom ontstond een weelde aan inheemse planten en mossen, waar zeldzame vlinders en diverse vogelsoorten op af kwamen.

Die komen in de toekomst ook af op een voormalig grasveldje in Heerenveen-Midden, hoopt Wouda. Daar wordt de ecotuin voor het eerst sinds de aanleg in 1966 uitgebreid. "Door de jaren heen zijn er steeds stukjes vanaf afgesnoept door verdubbeling van een aangrenzende autoweg, maar nu krijgen we er gelukkig iets bij", aldus de enthousiaste bouwmeester.

"Er ligt hier allerlei bouw materiaal waarmee we aan de slag gaan. Zie je die trottoirbanden? Ja, het begint met chaos, maar alles wordt geordend en krijgt een plek. Je ziet hoe de natuur nu al reageert", wijst Wouda naar omhooggeschoten zwarte toortsen. "We hebben hier ook duifkruid ingezaaid, waar heel veel insecten op af komen. De natuur wordt hier de baas. De mens zal er minimaal ingrijpen. Helemaal volgens de filosofie van Le Roy: zonder plan vooraf eindeloos in tijd en met vrije energie bouwen. Een plek van eeuwigheidswaarde."